

Instagram için sanat

Galeriler ve müzeleri gezerken izleyicinin sergiyi telefonlarının kamerasında izlemeleri son günlerde sık karşılaştığımız bir durum. Peki artık sanat Instagram için mi var? Konuyu sanatçı, galeri yöneticisi ve akademisyenlerle masaya yatırdık, Instagram'ın sanat piyasasındaki rolünü tartıştık.

Emel Altay, performans

EMEL ALTAY
cemelaltay@gmail.com

Konseri elindeki telefonla baştan sona kaydedenler, tiyatro ve sinemada dahi sosyal medya paylaşımı yapmayı sürdürenler ve sergilerde gördüğü her eserin önünde poz verenler... Teknoloji-insan ilişkisinin geldiği noktada sanat-insan bağını sorgulamaya başladık, çünkü tehlike sinyalleri geliyor. İzleyiciler o anı yaşamayı değil, daha o saniyede 'an'ı bir hatıra, paylaşım, etiket malzemesi yapmayı sever oldu. İnsanların sosyal medya ile kurduğu bağın bağımlılığa dönüşmesiyle birlikte artık sanat izleyiciliği ve sanat sunumu ile ilgili belli de geri dönüşü olmayan bir yola girildi. İzleyicilerin sanatı algılayışında 'Instagram için sanat' anlayışı konuşuluyorken diğer yanda da işlerin değiştiği görülüyor. Artık konser sahneleri her açıdan en iyi paylaşımı verecek şekilde hazırlanıyor, sergiler eserleri önce Instagram'da paylaşıyor, kimi galeriler ve sanatçılar eserlerine Instagram kanalından müşterileri bile buluyor. Süregeldiğimiz yeni medya çağında sanat artık Instagram için mi var? Peki, sanatın alımlanışı ve sunulduğu tamamen değişti mi? Sanatçı, galeri yöneticisi ve akademisyenlerle Instagram'ın sanat üzerindeki etkisini konuştuk.

"Sanat sosyal medyada fon olarak kullanılıyor"

Candaş Şişman

Sanatçı Candaş Şişman'a ellerden bir an bile bırakılmayan telefonları ve gezilen sergilerin sosyal medya araçlarında paylaşma isteğinin bu denli öncelikli olmasını nele-re bağlamamız gerektiğini sorduk. Şişman "Bence bunun en basit ve direkt nedeni 'ego'. İnsanların sosyal medyada yaptıklarını veya kendi fotoğraflarını paylaşma isteğinin temelinde yatan nedenin, birçok insana aynı anda ulaşılabilme imkanı ve bunun sonucunda beğenilmek, ilgi görmek gibi geri dönüşler alabilmek için yapıldığını düşünüyorum. Bu durumu, temelinde insanların egosunun tatminine yönelik bir davranış biçimi olarak görüyorum" diyerek yanıtlıyor. İnsan-

ların bu paylaşımları yapmalarının diğer nedenlerinden biri de kendilerini ideal bir gerçeklik içerisinde var etmeye çalışmaları. "Sanat artık Instagram için mi var?" sorumuza karşılık ise "Rahatlıkla hayır diyebilirim, çünkü sanatın varlığı ve özü çok daha derin bir noktadan geliyor, dönemsel gelişmeler sonucunda çıkan bir yöntemin bunu değiştiremeyeceğini düşünüyorum" diyor.

Candaş Şişman'a göre dünyada da durum çok farklı değil; "Dünyada da çok benzer durumlar yaşanıyor. Beş sene önce Berlin'de yeni medya sergisine gitmişim. Sergilenen projeler ve sanatçılar oldukça iyiymi fakat serginin kurasyonu çok problemliyd. Sergi girişinde bir fotoğraf makinası markası, kendi ürünlerini sergiye gelen izleyicilere veriyordu ve sergi içerisinde fotoğraf çekmelerini sağlıyordu. Normal olarak birçok insan projelerin önüne geçip poz vererek kendi fotoğraflarını çekiyorlardı. Bence bu sergi, sanatın fon olarak kullanılması sonucu bağlamından koparılmasına çok önemli ve somut bir örnek."

"Sanatın fona alınması şeklinde özetleyebileceğimiz bu ruh hali sanatın varlığını tehdit eder bir duruma erişti mi/erişir mi?" merakımıza üzülerek de olsa evet yanıtını veriyor sanatçı: "Ne yazık ki sanat, sosyal medyada birçok kişi tarafından fon olarak kullanılıyor. İnsanlar kendi fotoğraflarını sanat eserleri önünde çektiği kendi güzelliklerini veya kültürlü biri olduklarını vurgulamak amacıyla tasarlanmış yapay bir gerçeklikte paylaşım yapıyorlar. Bu durum, fon olarak kalan sanat eserini kendi bağlamından koparıyor ve dekoratif bir unsur haline getiriyor. Bu açıdan baktığımız zaman ne yazık ki tehdit eder bir durumda. Fakat her durumun pozitif ve negatif sonuçlarının olması gibi pozitif getirileri de mevcut, örnek olarak birçok insanın paylaşımlarıyla birlikte yüzeysel de olsa sanatın kitlelere ulaşmasını kolaylaştırıyor, dolayısıyla toplum içerisinde daha fazla ilgi yaratıyor."

Konuyla ilişkili kavramlardan biri de yeni medya. Candaş Şişman, "Çıkan yeni teknoloji veya yöntemlerin kullanım şeklini sorgulamamız gerekiyor" diyor ve ekliyor: "En önemli kilit noktalarından biri, yöntemlerin

kullanım şekillerini tasarlamak. Eğer insanın ve yarattığı sistemin temelindeki problemleri yok sayıp, benzer bakış açılarıyla, yeni çıkan teknik ve yöntemleri kullanırsak, dünya gelecekte çok daha problemli bir noktaya gelebilir. Yeni türeyen kavram ve yöntemlerin meşru kılınması kendi varlıklarıyla alakalı bir durum değil, bizim onları nasıl algıladığımız ve kullandığımız ile alakalı bir durum. Her şey sürekli olarak değişiyor, bunun pozitif tarafları kazanımlarımız, negatif tarafları da müdahil olmamız gereken noktalar" sözleriyle yanıt veriyor.

Sergiyi görmüş gibi hissetmek

Gözde Ulusoy

X-ist'in Sosyal Medya ve Basın Sorumlusu Gözde Ulusoy "Sosyal medyanın ve basın görünürlüğünün çok güçlü bir etkiye sahip olduğunu düşünüyorum" diyerek başlıyor sözlerine. Konunun güncel kalmakla yakından ilgili olduğunu da ekliyor: "Sadece Instagram'a indirgemek yerine tüm sosyal medya kanallarını kullanan farklı kitleler olduğunu düşünürsek, bu aslında biraz güncel kalmak ve neler olup bittiğini takip etmek anlamında da hepimize bir kolaylık sağlıyor. Bence konunun biraz haber paylaşımı yönüne de sahip olması hepimizi sosyal medyaya bağlayan ve takip etme isteği uyandıran en önemli kısmı." Sosyal medyanın olumlu etkilerinin yanında dikkat edilmesi, dozunda tutulması gereken yanları da var Ulusoy'a göre: "Tabii ki bir sergiyi sadece paylaşım yapmak için ziyaret etmek ya da en çok fuarda karşılaştığımız durumlardan biri olan her eserin önünde fotoğraf çektiğimiz için sırada beklemek, durumu biraz sıkılaştırıyor olsa da bunun bile sanatın daha güncel medyadan görüp, üzerine bir eleştiri getirme durumu çok yanlış olur. Fotoğraf dahi olsa sanatçının kendi belirlediği ölçü, baskı gibi seçimleri işi tamamlayan ve etkisini yaratan detaylar olduğu için mutlaka herkesin kendi ilgisini çeken işin orijinalini görmesi gerekli olduğunu düşünüyorum." Çok fazla paylaşım yapılan bir sergiyi görmüş gibi

hissetmekle gerçekten o sergiyi deneyimlemenin kesinlikle bambaşka şeyler olduğunu söyleyen Ulusoy "En çok dikkat ettiğim şey insanların sergiye dair bir fikrinin olması ve bunu mümkün olduğunca farklı mecraları takip eden geniş bir kitleye yayabilmek oluyor. Fikir vermek ve bir serginin, sanatçıyla ilişkili bir gelişmenin haberini vermek için en iyi yöntemin de bu olduğuna inanıyorum" diyor.

Satışa hizmet eden vitrin

Selçuk Artut

Sabancı Üniversitesi'nde insan ve teknoloji ilişkisi üzerine dersler veren akademisyen Selçuk Artut'a her etkinliğin yanında sosyal medya araçlarında paylaşma isteğini nasıl yorumladığını sorduk: "Mobil akıllı cihazların ciddi oranda yaygınlaşması ile toplumsal değerlerimizde daha önce görmediğimiz farklı davranış biçimlerinin ortaya çıktığını bir süredir gözlemliyoruz. Bu durum sadece sanatta özgü değil elbette. Ancak tiyatrodan birinin akıllı cihazını çıkarıp fotoğraf çekiyor olmasını açıkçası anlamakta zorluk yaşıyorum. Aynı durum konserlerde önünde birinin göz hizasında telefonu ile sürekli konseri çekiyor olması için de geçerli. Bana bu tip davranışlar bireylerin ne kadar benmerkezci bir tutum içinde yaşadıklarının gösteriyor. Oysa kişilerin, sanatı o buluşma anında ve mekanda deneyimlerken kelimelerle ifade edilmesi güç bir aurayı hiçe sayıp, küçücük dört kenar bir ekranda belge oluşturma uğraşı içinde olmaları sanat eserinin de salt estetik biçim olarak yüzeysel algılanmasından öteye geçilememesine sebep oluyor. İzleyici eser ile olağan bir duygu paylaşımını yaşamaktan- sa o deneyimi ses ve görüntü biçimindeki sanal bir materyale dönüştürme alışkanlığı ile sanal dünyadaki sosyalleşmesine zenginlik katacak bir içerik üretme uğruna o özel anı yaşayamıyor. Bu durumun başlıca sebepleri arasında sosyal medya kanallarında başkaların tarafından belirlenen bireysel kabullerin ölçülebilir niteliklerle ifade edilmesine bağlı olarak ortaya çıkan kişisel tatminsizlik ve süregelen doymusuzluk halinin olduğunu düşünüyorum."

Sergilenen performansa saygı konusunda

Candaş Şişman: "Ne yazık ki sanat, sosyal medyada birçok kişi tarafından fon olarak kullanılıyor. İnsanlar kendi fotoğraflarını sanat eserleri önünde çektiği kendi güzelliklerini veya kültürlü biri olduklarını vurgulamak amacıyla tasarlanmış yapay bir gerçeklikte paylaşım yapıyorlar. Bu durum, fon olarak kalan sanat eserini kendi bağlamından kopartıyor ve dekoratif bir unsur haline getiriyor."

ciddi sıkıntılar olduğunu söyleyen Artut, durumu çarpıcı bir örnekle açıklıyor: "Yıllar önce Babylon'daki Cat Power konseri hâlâ hatırlımdan çıkmıyor. Bir salon dolusu insanın avazı çıktığı kadar konuştuğu bir ortamda piyano ve gitar ile sessiz sessiz müzik yapmaya çalışan Cat Power'ın haline ne kadar üzüldüğümü anlatmam olanaksız. Organizasyonun lütfen yüksek sesle konuşmayın diye küçük kağıtlar dağıtmak zorunda kaldığını hatırlıyorum, gerçekten durum çok içler acısıydı."

Yaşanılanların sanatın varlığını tehdit eder bir duruma erişip erişmediği sorusunu yönelttiğimiz Artut "Bu konuyu ciddi anlamda hissettiğim ilk süreç müziyenlik deneyimimle karşıma çıktı diyebilirim. Konser vermek, benim ve birlikte müzik yaptığım insanlar için uzun soluklu bir hikaye anlatmaya benziyordu. Konser nasıl başlamalıydı, ilk şarkı ne olmalıydı diye düşünürken bir süre sonra baktık ki büyük bir çoğunluk konser mekânına zaten biz çılmaya başlamamıştık. Bir süre sonrasında izleyicilerin kendi aralarında geçen sohbet dolu bir ortamda müzik yaptığımızı hissetmeye başlamıştım. Hatta artık bu sohbet hali o derece yaygınlaştı ki sahnede muhabbeti bol olan gruplar sevimlice başladı. Müzik sosyalleşme anına zemin sağlayan bir fon olmaya başlamıştı. Bu yüzden oturma düzeni olan mekânlarda çılmayı daha çok tercih ediyorduk. Çünkü düşük tempo bir müziği çalabilmek neredeyse olanaksız hale gelmişti. Bu durum canlı performansları da doğal olarak ciddi biçimde tehdit eder bir hale geldi. Belki de benzer bir durum da sergi açılışları için söylenebilir. Eğer bir sergi yerleştirilmesi yapıyorsanız şunu bilin ki büyük ihtimal açılışta gürültüden kimse ne sunduğumuzu dahi anlayamayabilir" diyor.

Artut, sanatın çok ve hızlıca üretilebilir olmasının birçok şeyi değiştirdiğini de söylüyor: "İnsan doğası gereği bol olan kıymetler değerlerini yitiriyorlar. Günümüzde belki de bundan önce yüzlerce yılda üretilen sanat eseri birkaç ayda üretiliyor. Eskiye oranla sanatı araştırmaktansa karşımıza çıkmasını bekliyor gibiyiz. O kadar fazla bilgi doluyor ki sürekli sağlayacak bir norm elde etmek de son derece güç. Bu yüzden de sanat karşımıza sürekli çıkan ve benzerleri sayıca çok olan bir kavrama dönüşünce değerini de aynı oranda kaybediyor."

Günümüzde en aktif ve yoğun medya trafiğinin Instagram üzerinden yürütüldüğünü söyleyen Artut, "Bunun sonucu olarak Instagram da galeriler tarafından satışa hizmet eden bir çeşit vitrine dönüştürülebiliyor olmalı. Sanatçı olarak ise ben Instagram'ı yaşam estetiğini sunduğunuz bir mecra olarak görüyorum; sadece eserlerim odaklı bir mecra olarak bakmıyorum" diyor. Derslerinde ve çalışmalarında insan ve teknoloji ilişkisine de eğilen Selçuk Artut "a son olarak sanat ve Instagram ilişkisini anlamak için konuya buradan mı yaklaşmak gerektiğini sorduk. Artut, bu yaklaşımın konu üzerinde önemli bir perspektif oluşturacağını söylüyor ve ekliyor: "Teknolojinin insan hayatında meydana getirdiği metamorfollerden biri olan sosyal mecralar kişisel yaşamlarımızın her noktasına hızla nüfuz etmeye devam ediyor. Bugün bu etkileşime ana rolü üstlenen Instagram gibi görünse de aslında en büyük etmen ağ üzerinden birbirimizle aktif bir biçimde sürekli iletişim halinde olmamızdır."

"Konunun sanatla ilgisi yok"

Kerem Ozan Bayraktar

Akademisyen ve sanatçı Kerem Ozan Bayraktar "Bugün görünürlük sosyalleşme dinamiklerinden en önemli haline geldi. Birçok insan için izlemek değil, izletmek daha tatmin edici çünkü bu değerli hissettiriyor. Ben bunu gördüm, ben böyle bir şey yaşadım" in altında "Ben güzel şeyler yapıyorum, ben bunları gördüm, ben değerli biriyim, ben de önemliyim, ben de popüler olabilirim, beni sevin" yatıyor" diyerek bahşiyor sanat izleyicisi-sosyal medya ilişkisini tahlil etmeye. Ve "Sanat artık Instagram için mi var?" sorusunu yanıtlamaya şu sözlerle devam ediyor: "Sanat yapıtları bu değer mekanizmalarında kullanılıyor, özünde konunun sanadla ilgisi yok. Burada ilginç olan nokta, paylaşma isteğinin, insanın kendi deneyiminin dahi önüne geçmesi. Konseri dinlemek, tarihi bir mekânı ziyaret etmek, sergiyi gezmek, bireysel değil kamusal bir deneyime dönüşüyor. Kendi gözümüzle değil kameranın gözüyle kendi yaptıklarımızı izliyoruz. Sürekli veri toplayan büyük bir makine var ve biz gönüllü olarak kendi deneyimimizden vazgeçip bu makinenin enformasyon ihtiyacını gideriyoruz. Bu duruma hepimiz yalnızlığımızla yüzleştüğümüz, sıradan ve sıkıcı yaşamlarımıza döneceğiz. Bu yüzden durmaksızın karınca sürüşü gibi her türlü araçla enformasyon üretiliyor. İhtiyaçtan fazla enformasyon ise bilgi kirliliğine neden oluyor. "Dünyadaki durumun da Türkiye'den farklı olmadığını, tüm dünyada görünürlüğü yapının sanatsal niteliğine eşleştirmeye çalışan bir tutum olduğunu söyleyen Bayraktar'a göre beğeni almak ve paylaşmak sürekli olarak bir değer üretiyor ve bu değer paraya dönüşebiliyor: "Çok görünür yapıt iyi yapıtmış gibi algılanıyor. Göründüğü için daha çok paylaşılıyor ve daha da çok görünür hale geliyor. Bu esnada yapının ekonomik sistemdeki karşılığı da doğrudan da spekülasyondan etkileniyor. Beğeni artınca fiyat artıyor, fiyat artınca beğeni artıyor. Bu durum 'pozitif geri bildirim' denen sonu genellikle yıkım ya da tüm değerlerin anlamını yitirmesiyle sonuçlanacak bir süreç gidiyor. Sanatsal açıdan ise sorun, görünür olanın gereğinden fazla önem taşıyor olması. Konular, teknikler, yaklaşımlar, yaşayış tarzları görünür olmaya oynadığı için büyük ödülleri veriliyor ve genel bir çığışa, hızlı bir tüketim söz konusu oluyor. Herkesin pop şarkıcısı olmaya çalıştığı bir evren gibi bu, ressam ya da video sanatçısı olması fark etmiyor. Diğer yandan sanatın entelektüel söylemler üretmesine yönelik beklenti de ortadan kalkmış durumda. Tüm şatafat, bu gösteri, bu sirk bana bir tür Rokoko dönemi yaşadığımızı hatırlatıyor. Sanattan daha çok, mobilya, dekor, yeme içme, kıyafetler, dedikodu ve eğlencenin olduğu, bilgiye mesafeli, yüzeysel, şakacı, alaycı, temsilci, reklamcı bir kültür... Sanatçıların bir bölümü hiç sorgulamadan bu kültürün içişi olmayı seçebiliyor. Diğerleri ise sistemin dışına itilme endişesiyle istemese bile parçası oluyor."

Bayraktar 'yüzünü herhangi bir şeyin önünde fotoğraflamadan varlığını hissedemeyen bir zombi kültürü'nden bahsediyor: "Sanat yapıtları salt görsel hazı merkeze aldığında böyle bir duruma istemese bile hizmet edebiliyor. Hediyeyle eşyacıda Salvador Dali saati görebilirsiniz ama Hans Haacke'nin dekorasyona çevrilmiş bir işini göremezsiniz. Bunun nedeni çalışanın buna müsait olmaması. Bizde benim 'fuar işi' diye tanımladığım görsel açıdan etkileyici, pahalı duran, pahalı malzemelerin kullanıldığı ve genellikle teknik birtakım ustahklar barındıran çalışmalar çoğaldı. Esasen bunun çoğumuzun eleştirdiği mevcut kentsel yapılardan pek farkı yok. Çok büyük, çok yüksek, 'Bana bakın, bana bakın, bana bakın' diye bağışan nesneler. Yapıtların bu şekilde olması bir zorunluluk sonucuysa bunu zaten hissediyoruz çünkü her yapının öyle veya böyle estetik bir katman var, sanatçının önemli gördüğü şeyimleri var ama kasıtlı bir şekilde görsel haz yaratmaya oynuyorsa da bu çalışmayı ucuzlatıyor ve sanatçının samimiyetini sorgulamaya başlıyoruz. Diğer taraftan gördüğü her şeyi selfie arka planı yapabilmek korkunç bir küle var. Yapılmış, duvarmış, gökyüzüymüş fark etmiyor. Yüzünü herhangi bir şeyin önünde fotoğraflamadan varlığını hissedemeyen bir zombi kültürü var. O konuda yapacak bir şey yok sanırım."

"Yeni medya dediğimiz kavram bu eğilimi ne kadar meşru kılıyor?" sorusuna bakışı çökyönlü. Olumlu yanlarını görmekle birlikte sanat ve dijitalleşme ilişkisinin sanatın içini boşaltan, bir kapitalist araç haline getiren yanlarını da vurguluyor: "Yeni medya bize birçok form sunuyor, kullanımını belirleyen biziz. Sonuçta biz sıfırlar ve birlerle değil onlarla yaptıklarımızla etkileşime geçiyoruz. Bilginin ve imgenin özgürleştiği alanlar yaratırken, sosyal medya şirketlerinin malzemesini, bir tür sömürü ve bağımlılık düzenini de yaratıyor. Dolayısıyla bu medyadan çok ideolojilerle ilgili bir durum. Diğer taraftan eğlence ile yeni medya sanatını sık sık birbirine geçiriyoruz. Örneğin Lev Manovich'in sabah konuşma yaptığı mekânda akşam elektronik dans festivali oluyor. Bu esnada sosyal medyada bunlar ardı sıra aynı etiketlerle paylaşılıyor. Modernler, gündelik yaşamla sanatın iç içe geçmesini arzularken sanırım bunu kastetmemiştir. Sanat ve dijital olanın ilişkisi, sanatın nesneden arınmasına, herkes için erişilebilir olmasına yönelik bir durumdur. Fakat matbaanın icadından beri aynı sorun var. Bunu söylemek çok acı ama özgürlük beraberinde ne yazık ki yozlaşma riskini de getiriyor. Dijital olanı en az maddiyata sahip şey gibi düşünüyorduk, oysaki bugün en önemli kapitalist araç haline geldi. Ben sosyal medya paylaşımını demokratik bir alan olarak görmeye meyilliydim ama bu durum filtrelenme, sansür ve reklam yüzünden tahrir edildi. Ekonominin burada işlemini de pozitif görüyordum çünkü seçkin bir kitlenin dışına sıçrayabiliyordu ama o da yine reklam ve gösteri odaklı paylaşım yüzünden asındı. Dolayısıyla dijital medyanın bize sunduğu tüm olanakları kendi elimizle mahvettik. Diğer bir sorun Instagram'ın tekel oluşturmaya ki bu Facebook için de geçerli. Daha fazla çeşitliliğe ihtiyacımız var. Öbür türlü oluncu bir platformun belirlediği koşullar bütün imge paylaşım dinamiklerini belirler hale geliyor."

"Teknolojilerin kullanımı üretimin sınırlarını genişletiyor"

Güniz Anıl

Yeni medya sanatlarının izleyicisi ile arasındaki ilişkisi üzerine bir tez çalışması sürdüren Güniz Anıl, birçok sergide izleyici davranışlarını gözlemliyor ve onlara sorular yöneliyor. Anıl, sosyal medyanın bir dijital temsil alanı olduğunu söylüyor: "Digital natives diye adlandırılan, değişime ilk andan itibaren tanık olup uyum sağlamış bir neslin dünyayı algılayışı, üretimleri ya da gördüklerini anlatış şekli de teknoloji ve sosyal medya ile şekilleniyor. Belli bir yaş sonrası için yeni diye nitelendirilen deneyimleme ve etkileşim alanı diğer kesim için çokça tanıdık."

Diğer yandan sosyal medya, kullanıcıları için dijital bir temsil alanı oluşturuyor. Paylaşılan her şey dijital kimliğin de parçası haline geliyor. Gidilen yerler, yenilen yemekler, dinlenen müzikler kısacası paylaşılanların tamamı kullanıcının kimliğini yansıtan birer ögeye dönüşüyor. Sosyal medya üzerinden diğer kullanıcılarla kurulan etkileşim de bu kimlik üzerinden belirlenmiş oluyor."

Anıl, yeni medyanın günümüz sanatı üzerindeki gücünden bahsediyor ve sanatın artık yeni teknolojilerle görüntülenmeye uygun şekilde dizayn edildiği örneklerle açıklıyor: "Hayatımıza giren teknolojilerin kullanımı sanattaki üretimin sınırlarını genişletiyor. Kısaca geleneksel üretim şekillerinin karşısı olarak tanımlanan Yeni Medya sanatları kodlamadan animasyona, biyoteknolojiden artırılmış gerçekliğe teknolojinin kullanım alanlarını genişletiyor. Kimi zaman interaktif bir yapıda da tasarlanan sanat eserleri, izleyicisine bir deneyim alanı oluşturuyor. Yeni medya sanatlarının oluşturduğu deneyim alanı genellikle sosyal medyada ilgi çeken ve öne çıkan görsellerin paylaşımını artırıyor. Japon sanat kolektifi TeamLab yeni teknolojileri etkin şekilde kullanan ve son zamanlarda yaptıkları işlerle öne çıkan sanat kolektiflerinden. Kurdukları enstalasyonlar genellikle bir mekânı hayal gücünün sınırlarında bambaşka bir deneyim alanına dönüştürüyor. Kimi zaman açık havada ya da geniş mekânlarda gerçekleştirilen bu etkinlikleri nasıl bir ortamda, mekânın neresinden izlediğiniz oldukça önemli. Böylece yaşadığınız biricik deneyim size özel bir alan oluşturmuş oluyor. Gerçekleşen sergilerin tanıtımının bir bölümünde 'selfie çekmek için eşsiz bir ortam' cümlesini de kullanılıyor."

Belki de bu yüzden sanat eserinin oluşturduğu 'biricik' alanı birçok kişiyle paylaşıyorsunuz. TeamLab'ın Shenzhen'deki Dancel Art sergisine katılan bir blogger sergiye yalnız gitmekten pişman olduğunu, herkesin iyi kıyafetleri ve fotoğraf çekinebilecekleri arkadaşları ile orada olduğunu, sergiyi izlemenin kalabalık yüzünden zorlaştığını notlarına ekliyor. Bir sergiye izleyici olarak katılmak artık yalnızca sanat eseri üzerine değil parçası haline gelinen bütün üzerine düşünmeyi, yeni izleme pratiklerinin katılımcısı olmayı da yanında getiriyor. Yeni teknolojileri tasarım sürecinde kullananlar için de katılımcıların izleme halleri göz önünde bulunduruluyor. NY Met Operası, Adale, Lady Gaga gibi isimlerle çalışan sahne tasarımcısı Es Devlin, mobil telefonlarla elde edilen görüntüleri de hesaplayarak yeni tasarımlarını gerçekleştiriyor anlatıyor. Sanatçı etrafında tek bir odağa yerleştirilen sahne tasarımının artık geçerli olmadığını, sahnenin gösteri mekânının her yerinden izlenebilir, daha da önemli görünümlenebilir olması gerektiği göz önüne alınarak tasarımlarını gerçekleştirdiğini söylüyor."

"Sanatın fona alınması aslında sanat izleyicilerinin-katılımcılarının gündelik hayat pratiklerinin bir sonucu" diyen Güniz Anıl, "Es Devlin örneğinde olduğu gibi izleyici odaklı tasarım söz konusu olduğunda ya da galeride/müzede sanat eserinin sergilenmesi sırasında bilinçli bir müdahalenin süreci ya da sonucu değiştirdiği varsayılabilir" diyor. Ama Anıl'a göre bazen bunun için uğraşmadan da "Instagram popülarlığı" mümkün: "Diğer yandan bu müdahale olmadan da popüler hale gelen sergilerin var-

TeamLab, video mapping

lığını da gözlemliyoruz. Yayoi Kusama'nın Infinity room sergileri hashtag'ler ve Instagram paylaşımları sayesinde hatırı sayılır şekilde izleyici sayısını artırdı. Sanatseverlerin işlerine aşina olduğu, bilinen sanatçıları Instagram sayesinde popülerleşip daha fazla insana ulaşabiliyor. Türkiye'de Refik Anadol'un PILEVNELİ'de sergilenen 'Eriyen Hatıralar' çalışması Instagram kullanıcıları arasında çokça paylaşıldı. 'Eriyen Hatıralar' sergisinin izleyicilerinin bir bölümü ile konuşma fırsatı buldum. Ziyaretçilerin çoğu sergiyi Instagram'dan ya da arkadaşlarından duymuştu. Sergi süresince eserler önünde fotoğraf çeken, paylaşan insanlara sorular yönelmiş, Güniz Anıl'ın yorumu sergiye gelmeden önce eserleri Instagram'da görmüş olmanın eserlerin izleyici üzerindeki etkisini zayıflatmadığı yönünde... "Konuştuğum herkese eserleri Instagram'da görmüş olmanın farkını sordum. Çoğu Instagram'da gördükleri eserleri deneyimlemeyi merak ettiğini söyledi. Eserler üzerine kendilerinden yola çıkarak yorum getiriyorlardı. Mesela tıp, endüstri mühendisliği ve psikoloji okuyan üç arkadaş enstalasyonları oluşturmak için kullanılan bilgisayar programından, sağlıklı beynin hafızası nasıl kurulduğuna, kullanılan renklerin ifadesinin neler olduğunu kadar birçok konu üzerinden eserleri tartışıyorlardı. Başka bir üniversite öğrencisi eserleri tanımlamak için çok 'tanıdık ama aynı zamanda yabancı, korkutucu ama sakin' kelimelerini kullanıyordu. Bu ifadenin çoğu zaman sanat eserlerini tanımlamak için kullanılan 'uncanny' kelimesinin tanımına yakınlığı önemli. Sanat eğitimi almayan birinin gördüklerini açıklamak için bu tanımlı kullanması şaşırtıcıydı. Konuştuğum insanların sergiyi duymalarında ve merak etmelerinde Instagram'ın rolü tartışılmaz ama daha önce Instagram üzerinden gördükleri eserlerin izleyici üzerindeki etkinliğini kaybettiğini söylemek mümkün değil. İzleyiciler büyük ölçüde parçası olup deneyimledikleri, etkilendikleri şeyi paylaşmak istiyorlar. Paylaşımlar ve hashtag'ler de bir topluluğa dahil oluyorlar."

Güniz Anıl Instagram artık kolektif paylaşımların başlıca unsurlarından olduğunu ifade ediyor: "Instagram öncesinde kullanılmaya başlayan hashtag'ler hemen her projenin tanıtımında yer alan, kullanımına alıştığımız başlıca öge. Reklam için kullanılmaya da tanıtımın, kolektif paylaşımların başlıca unsurlarından. Instagram, reklam ya da satış amaçlı kullanılmak isteyen hesaplara doğru hedef kitleyi öneriyor. Kullanıcıların bilgileri üzerinden yola çıkarak yalnızca belli bir bölgede, belli bir ilgi alanına sahip kişiye takip etmeye başlanılan hesaplara benzer olanları önerip aramalarına uygun ürünleri/kişileri karşısına çıkarıyor. Ayrıca ilgilenilen konunun hashtag'leri de takip edilebiliyor. Böylece belli bir konu başlığı altında bulunan tüm paylaşımları görebiliyorsunuz. Karşılıklı olarak reklam/tanıtım yapan kişi için de belli bir konuyu merak edip takip

eden kişi için de Instagram doğru mecra. Bireysel kullanım için dijital kimliğin önemli bir bölümünü oluşturan Instagram'ın kullanımının bu doğrultuda ilerlemesi de hayatlarımıza iyiden iyide sızmış sosyal medya kullanımının 'doğal' bir sonucu."

"Instagram'ı satış kanalı olarak görmüyorum"

Sevil Binat

1992 yılından bu yana C.A.M Galerisi'nin yöneticiliğini yürüten Sevil Binat, sanatçının ya da galericinin Instagram'a yaklaşımının satış amaçlı olmadığını söylüyor. Ancak yine de sanatı yaygınlaştıranın hızlı ve ekonomik yollarından biri olduğunu ekliyor: "Sanat tabii ki Instagram için yapılmıyor, sanatçılar da Instagram'da paylaşımında bulunsunlar, takipçi sayılarını artırıp beğeni puanlarını yükseltsinler diye sanat üretmiyorlar şüphesiz. Galericiilerin de bir ay süre ile sergilerini izleyiciye ve koleksiyonere sunarlarken ve bunu büyük maddi giderler karşılığında gerçekleştirirken 'Instagramda ne kadar like alırım?' endişesini taşıdıklarını hiç sanmıyorum. Instagram'ı asla bir satış kanalı olarak görmüyoruz ama sosyal medyanın bir yaygınlaşma aracı olarak varlığını yadsıyamayız. Instagram kullanımının dergilere veya gazetelere verilen ilan sayısını büyük ölçüde azalttığı ve çok daha büyük kitlelere duyuru yapabileceği olanağı sağladığı da bir gerçek. Üstelik sadece lokal alanlarda değil uluslararası platformlarda da kendimizi gösterebilmeye şansımız var artık. Aynı şekilde bizler de yeni sanatçılar ve ilgili koleksiyonerleri bu vasıta ile tanıyabiliyoruz. Yeni bir sanatçı lanse ettiğimiz zaman izleyiciden gelen

tepkilerle minik nabız yoklamaları yapabiliyoruz örneğin. Sosyal medyanın şüphesiz avantajları olduğu kadar dezavantajları da var. Ben paylaşımların çok dozunda yapılması gerektiğini düşünüyorum. Doz artırdığı ve fazla görsel paylaşımında bulunduğu takdirde özellikle sergilerin gezilerek görülmeye istediği yok edilebilir gibi bir tehlike oluşabiliyor. Zaten izleyici sayısının azaldığından şikayet edilen galeri ortamlarında, bu azalmada aşırıya kaçılan sosyal medya paylaşımlarının da biraz payı olduğunu gerçeğini göz ardı edemeyiz. Binat, sanatçı ve galericilerin Instagram'a sadece araç olarak yaklaşıtlarını söylerken, sosyal medyanın insanlar üzerinde kurduğu tahakkümün sergilere de yansıdığını belirtiyor: "İşin izleyici kısmında durum biraz daha farklı bir gelişme gösteriyor. Maalesef özellikle fuarlarda gözlemlediğimiz kadıyla çoğunluk izleyici sanat yapıtlarını çıplak gözle seyretemek yerine telefon arkasından Instagram fotoğrafı çekmek için kullanıyor. Bu salgın bir hastalık gibi sanat alanına da hızla sırayet etti. Zaman zaman genç izleyicileri ilk önce çıplak gözle seyrederlerse sanatın içine daha rahat girebilecekleri konusunda espri ile uyarıyoruz."

"Instagram'ın sanatın varlığını tehdit ettiğini söylemek için erken"

Cansu Şimşek

Akademisyen, sanat yazarı ve küratör Cansu Şimşek ise kendi deyişimiyle Polyannacı bir yaklaşımla endişelenecek bir şey olmadığını söylüyor. Şimşek'e göre Instagram şu an sergilerin hizmetinde ve bu süreç çok normal. "İletişim kanallarından biri olan Instagram görsel olana hitap ettiğinden sanat eserlerinin tanıtımında bu denli yoğun kullanılması aslında gayet normal. Gece yatmadan önce ve sabah kalkar kalkmaz sosyal medyadan gelen bildirimler ile donandığımızı da göz önünde bulundurarak söyleyebiliriz ki galerilerde gerçekleşen sergiler fiziksel olarak gitmeyen ama sadece bu gibi medya vasıtasıyla izleyen insanların varlığı inanılmaz sayıda. Özellikle dijital görsel kültür ile birlikte ortaya çıkan sanal sergileri de düşününce olursak bu platformdaki sunumlar gelecekteki ve hatta şu anda da müzelerin dijital arşivleri ile deneyimlediğiniz sergileme anlayışına yakın duruyor. Ayrıca bugün gerçekleşen her bir sanat etkinliği katılabilmenin zorluğu Instagramdan onları takip ederek kolaylaşabiliyor."

Sanatçıların portfolyolarını buradan da paylaşıp daha hızlı bir şekilde daha çok kişiye ulaşabiliyor ve hatta sanat piyasasında koleksiyonerler tarafından Instagram yetenek keşfetme mekânı olarak bile görüldüğü. Bu gibi nedener dolayısıyla 'sanatın fona alınması' hallerinin estetik kaygılarla da oluşuyor olduğu gibi, bir pollyannacılıkla diyebilirim ki, 'Instagram sanatın varlığını tehdit eder bir durumdadır' demek için çok erken. Yine de yıllar önce Walter Benjamin tarafında ortaya atılmış, sanattaki aura kaybı gibi etkilerini uzun vadede görebileceğimizi düşünüyoruz."